

Manifest dels rectors i rectores i els presidents i
presidentes dels Consells Socials

**Les universitats públiques catalanes,
una inversió estratègica pel progrés
social, cultural, econòmic i tecnològic
de Catalunya**

Barcelona, juliol de 2019

1. Preàmbul.

A les darreres tres dècades, les universitats públiques catalanes han estat partícips actius de la transformació social, econòmica i cultural de la nostra societat, amb un impacte estès més enllà dels límits geogràfics catalans fins assolir, des de 1985, un milió de graduades i graduats. Avui, les nostres universitats i centres de recerca públics generen seixanta mil llocs de treball directe i un 1,7% del PIB català, i constitueixen un node essencial de recerca i transferència local i internacional, multiplicant per quatre cada euro públic invertit en el sistema universitari i de recerca. Les universitats públiques catalanes són, en definitiva, un nucli essencial pel manteniment i progrés de la societat capdavantera i desenvolupada que desitgem.

Tot aquest potencial es troba en seriós perill. L'octubre de l'any 2016, el conjunt de rectors i rectores i de presidents i presidentes dels Consells Socials feien pública una Declaració institucional que reclamava una acció immediata dels poders públics per situar la política universitària i de recerca al centre de les polítiques públiques i de les prioritats del Govern de la Generalitat. En la Declaració s'afirmava que "Catalunya viu un moment clau com a país i com a societat. La crisi econòmicofinancera dels darrers anys ha colpejat fortament la societat i l'economia catalana, també les universitats i el seu finançament públic. I les reflexions sobre el model de país i de societat que aspirem a tenir repton les universitats catalanes a consolidar-se com a pal de paller de progrés, benestar, vitalitat econòmica i cultural, plenament internacionalitzades i compromeses a escala local i global". Han passat uns dos anys i mig, i no només no s'ha avançat sinó que en alguns àmbits la manca d'acció pública ha empitjorat les condicions materials i humanes de les universitats públiques i posen en seriós perill la feina feta en els darrers tres decennis. De fet, en l'actualitat, el sistema ja detecta una disminució de la producció científica.

En aquest context, i a escala global, cal remarcar l'aprovació per part de l'ONU de l'Agenda 2030 i els disset Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) que renoven la centralitat del coneixement –generat, compartit, transferit i difós– com a via imprescindible, entre d'altres, per erradicar malalties infeccioses fins ara sense tractament o cura (ODS 3), per permetre l'accés a una educació de qualitat al llarg de la vida, inclosa la formació superior (ODS 4), per generar energia assequible i respectuosa amb el medi ambient (ODS 7), per aconseguir un treball decent per a tothom (ODS 8) i per reduir les desigualtats (ODS 10). En paral·lel, la universitat ha de participar en l'articulació d'una ciutadania global i responsable. I l'Agenda 2030 ens ofereix un horitzó

per lluitar contra les discriminacions i les violències contra les dones (ODS 5) i per treballar en favor de la inclusió i l'equitat (ODS 10).

És per tot això que els rectors i rectores i els presidents i presidentes dels Consells Socials de les universitats públiques fem públic un nou Manifest que reclama una acció immediata dels poders públics i del Govern de la Generalitat de Catalunya per situar les universitats i la recerca científica com a prioritat estratègica de país; una aposta a curt i mig termini per una educació superior i una recerca transformadores i font de benestar, progrés social i competitivitat.

2. Les universitats públiques, en una situació crítica.

Com hem dit, les universitats públiques catalanes han permès fer un salt més que significatiu al país en les darreres dècades. Sense voluntat de ser exhaustius, i només a títol d'exemple, esmentem els següents aspectes:

- L'educació superior s'ha democratitzat a Catalunya en els darrers trenta anys. A dia d'avui, més del 40% dels joves catalans accedeixen a estudis superiors, percentatge superior ja a la mitjana europea. No obstant, alguns sectors socials accedeixen encara molt poc a les aules universitàries: no més d'un 10% del total d'estudiants provenen de famílies amb rendes baixes;
- El sistema català d'universitats està plenament homologat a escala europea i internacional, en el context de l'espai europeu d'educació superior i l'espai europeu de recerca. Prop del 20% dels estudiants universitaris ja realitzen estades formatives a l'estranger (quan l'objectiu europeu pel 2020 és justament el 20%), i les universitats participen de forma molt activa en multitud de projectes europeus de recerca i innovació i en la captació de fons i beques altament competitives. Per exemple, s'ha passat d'obtenir 34 milions d'EUR al Programa Marc 3 d'R+D de la Unió Europea (1990-1994) a captar-ne 992 milions en el Programa Marc 7 (2007-2013);
- Les universitats públiques catalanes segueixen obtenint resultats meritoris en els diferents rànquings internacionals, malgrat una inversió pública notablement inferior respecte a la majoria de sistemes universitaris europeus i de l'OCDE; alhora, les universitats públiques catalanes lideren des de fa anys els rànquings de l'Estat;
- L'impacte socioeconòmic de les universitats públiques catalanes és també rellevant. Per cada 100 euros de despesa pública en les universitats públiques, se'n retornen 402 al PIB català. Les universitats públiques catalanes contribueixen amb l'1.4% del PIB i generen prop de 45.000 llocs de treball a temps complet. Si s'hi incorporen les dades del sistema públic de recerca, la

contribució al PIB puja fins a l'1.7% i els llocs de treball generats fins a més de 60.000;

- Diversos estudis demostren com una major i millor formació genera (a títol individual però també col·lectiu) majors nivells de salut, participació ciutadana i política o vitalitat i consum cultural.

Malgrat aquesta evolució positiva, la situació present del sistema universitari públic és crítica. La desinversió pública en universitats i en recerca a Catalunya en els darrers anys és preocupant i comença a afectar el funcionament ordinari i els resultats de l'activitat universitària. S'ha passat d'un finançament de la Generalitat a les universitats de 908 milions d'euros l'any 2009 a un finançament de només 766 milions d'Euros l'any 2017 (amb una màxima reducció l'any 2014, amb un finançament de tan sols 678 milions). Així mateix, el pla d'inversions universitàries de la Generalitat és, a dia d'avui, pràcticament inexistent.

A això cal sumar-hi un envelliment progressiu i greu de les plantilles del personal universitari, amb mitjanes d'edat que ja s'apropen als 60 anys en el cas del PDI, i una gran dificultat per establir el personal jove i per atraure i retenir talent a les universitats catalanes.

Així mateix, veiem amb preocupació com es dificulta l'accés a l'educació superior i a la formació continuada, palanques imprescindibles per garantir el correcte funcionament de l'anomenat ascensor social. Així, només el 10% de l'alumnat de les universitats de la Xarxa Vives provenen de famílies amb un nivell formatiu familiar baix i una ocupació màxima d'ambdós progenitors també baixa.

Finalment, l'autonomia universitària es troba més mediatitzada que mai, amb una creixent burocràcia i activitat normativa que resta capacitat d'actuació i frena el progrés institucional de les universitats.

Calen mesures urgents per revertir aquesta situació. Al mateix temps, cal una aposta de país, a llarg termini, per situar les universitats, la recerca científica i la innovació com a prioritats socials, col·lectives i de govern. El Pacte Nacional per a la Societat del Coneixement, que impulsa el Govern de la Generalitat, en pot ser un bon instrument, però en paral·lel cal avançar en accions urgents i immediates.

3. Per una acció immediata. L'educació superior i la recerca científica, prioritats estratègiques de país.

Les universitats públiques catalanes volen continuar sent, més que mai, institucions líders pel progrés social, econòmic, cultural i tecnològic del país. Un sistema universitari robust, amb una oferta formativa àmplia i diversa al servei de la formació al llarg de la

vida. Amb una recerca activa i competitiva internacionalment, al servei dels reptes socials i que esperoni la innovació arreu. Unes universitats que apostin pel talent, ja sigui formant les joves generacions de ciutadans i professionals com apostant per unes plantilles de personal docent i investigador i de personal d'administració i serveis altament qualificats i compromesos. Amb un sistema d'accés millor i més equitatiu, que faciliti els estudis universitaris a tots els que n'acreditin les capacitats, amb un sistema robust de beques i ajuts pel bé de l'equitat i la igualtat d'oportunitats. Unes universitats totalment obertes i internacionalitzades, com a node de connexió del país amb el món. Les universitats públiques catalanes volen esdevenir part substancial de la solució a la crisi econòmica i social, apostant per una societat de progrés i una economia competitiva i sostenible.

Mantenir i assolir aquestes fites, però, no serà possible sense una aposta de país i del Govern. És per això que cal una acció immediata, tant de les pròpies institucions universitàries i els seus equips de govern com del Govern de la Generalitat per situar la política universitària i científica com a prioritats estratègiques de país. Específicament, i pels propers dos anys, es requereix una aposta clara i decidida en els següents àmbits i mesures específiques.

1. Aprovar i posar en marxa el Pacte Nacional per a la Societat del Coneixement, amb el lideratge del Parlament i el Govern de la Generalitat i la plena col·laboració de les universitats i la resta d'agents del sistema de coneixement a Catalunya; així mateix, tramitar la Llei de la ciència a Catalunya, que permeti l'impuls de la recerca universitària com a pal de paller de la recerca científica del país.
2. Afavorir una major autonomia institucional de les universitats públiques, en els seus àmbits organitzatius, de personal, financers i acadèmics, amb un compromís ferm per a la màxima transparència, avaluació i retiment de comptes a la societat.
3. Posar en marxa un pla de xoc de la Generalitat per a la millora del finançament de les universitats públiques pel període 2020-2022, amb l'objectiu de garantir el funcionament ordinari de les activitats acadèmiques i la qualitat universitària, sobretot en els àmbits de la docència i la recerca. Concretament, recuperar per a l'any 2020 la xifra de finançament de la Generalitat per a les universitats públiques de l'any 2010 (900 MEUR) per arribar l'any 2022 als 1.300 MEUR.
4. Aprovar un pla d'inversions de la Generalitat per fer front a la renovació i actualització de les infraestructures i equipaments docents i de recerca pel període 2020-2022, valorat en una inversió de 100 MEUR anuals, que permeti

millorar la preocupant situació actual dels equipaments, i projectar nous projectes d'inversió universitària.

5. Posar en marxa un pla de xoc entre la Generalitat i les universitats públiques per poder renovar, millorar i estabilitzar les plantilles del PDI per així donar resposta als reptes de la docència, la recerca i la transferència; amb un pla que contempli la necessitat de reduir progressivament les posicions d'interinatge i precarietat i el respecte a l'autonomia universitària en la política de personal en un context d'estabilitat pressupostària.
6. Un compromís per desenvolupar la carrera professional del personal d'administració i serveis de les universitats, per tal de millorar la seva qualificació professional i la plena col·laboració per unes universitats de qualitat al servei de la societat.
7. Reduir progressivament les taxes i preus universitaris aplicats per la Generalitat des de l'any 2011, fins assolir una reducció aproximada del 30%, i compensar a les universitats públiques d'aquesta reducció amb un augment de la transferència pública, equivalent a l'impacte de la reducció comportant un augment de les transferències, a banda de l'increment pressupostari. Arribar a un cost de matrícula dels títols oficials de grau i de màster similar al de la mitjana dels països de l'OCDE, que inclogui un programa ambiciós de beques, beques salari i beques per mobilitat, així com el foment de la plena participació dels estudiants en la vida universitària.
8. Afavorir la igualtat de gènere amb programes i mesures específiques a favor de la plena participació del talent femení en l'educació superior i la recerca científica.
9. Facilitar i promoure la internacionalització de les universitats, mitjançant programes i actuacions que en facilitin la seva presència a Europa i al món, la captació de talent i uns campus plenament oberts al món.
10. Promoure programes que facilitin a les universitats l'assoliment dels compromisos amb l'Agenda 2030 de l'ONU de Desenvolupament Sostenible i amb els valors de la democràcia del coneixement, els drets civils i els drets socials.